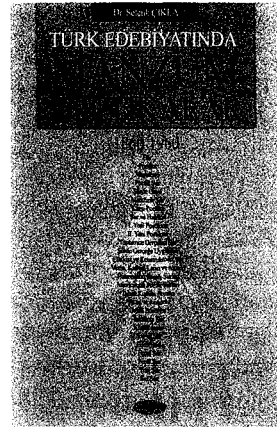

Modern Türk Şiiri İçin Yeni Bir Kaynak Kitap: *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)**

Yeni Türk Edebiyatı alanında yapmış olduğu çalışmalarla tanınan Yrd. Doç. Dr. Selçuk Çıkla'nın titiz bir çalışmanın ürünü olan *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)* adlı dördüncü kitabı 2010 Haziran'ında Akçağ Yayınları arasından çıktı. Yedi ana bölüm ve 640 sayfadan oluşan kitap, Tanzimat'tan sonra yazılan manzum poetikaların çok büyük bir kısmının derli toplu olarak görüldüğü bir kaynak olmasının yanı sıra; şahıslar, dönemler, topluluklar ve eğilimler hakkında da önemli bilgi ve yorumlar ihtiva etmektedir. Yazar, bugüne kadar akademik çevrelerde bir bütün olarak ele alınmamış manzum poetik şiirler konusunu bu kitabında çok kapsamlı bir şekilde incelemiş, sürekli değişen ve yenileşen edebiyatımızda sanat/şiir anlayışları üzerine temellendirilmiş manzum poetik metinleri görebildiği bütün ayrıntılarıyla değerlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca bu kitap şairlerin sanat anlayışlarının bilinmeyen veya az bilinen yönlerinin gün yüzüne çıkarılması bakımından da büyük öneme sahiptir.

İnceleme/araştırma sahası çok geniş olan modern Türk şiirinin hâlâ çalışılması gereken birçok alt konusu

bulunmaktadır. Bunlardan biri de şairlerin sanat anlayışlarını belirleyen poetik görüşlerinin tespit edilmesidir. Bugüne kadar modern Türk şiiri sürecinde yazılmış birçok mensur ve manzum poetik metin çok geniş çaplı bir çalışmada ve bir arada incelenmemiştir. İşte yaklaşık iki yıllık bir zaman diliminde 600 şiir kitabı üzerinde yapılan bir çalışmanın sonunda ortaya çıkmış olan *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)*, Tanzimat'tan İkinci Yeni'ye kadar birçok akım veya eğilime ait poetikalar ile bireysel poetikaların manzum metinleri üzerine hazırlanmış nitelikli bir kaynaktır.

* Dr. Selçuk Çıkla, *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, 640 s.

Şairlerin hayatları boyunca tek bir sanat anlayışına bağlı kaldıklarını düşünmek yanlış olur. Her şairin hayatı boyunca sanat anlayışında/poetikasında birtakım değişimler olduğu muhakkaktır. Bugüne kadar şairlerin poetikaları hakkında yapılan çalışmaların birçoğu mensur poetik metinler üzerine kurgulanmıştır. Şairlerin manzum poetik metinleri üzerine yapılan çalışmalar ise oldukça az sayıdadır ve bunlar hep makale boyutundadır. Yazar, önsözde bu konudaki eksikliği şöyle ifade ediyor:

“Sanat ve edebiyat dünyamızı dolduran tartışma, değişme, çeşitlenme ve zenginleşmelerin merkezinde de hep şiir yer almıştır. Bununla beraber, bugüne kadar yeni şiirimizdeki bu çalkantıları, onun güçlü veya zayıf yönlerini, şairlerimizin dünya görüşlerini, onların sanat ve şiir anlayışlarını poetik nitelikler taşıyan metinler esas alınarak inceleyen kapsamlı, derli toplu bir çalışma da maalesef yapılmış değildir.”

Yazar bu eksiklikten hareketle böyle bir çalışma yapmayı uygun bularak edebiyatımızdaki önemli bir eksikliği gidermek amacıyla hacimli bir eser hazırlamıştır. Yazarın önsözde de belirttiği gibi kültür ve medeniyet tarihimizin başlangıcından bu yana, şiiri edebiyat sanatının en yaygın türü olarak kabul etmek mümkündür. Bu sebeple şairlerin poetikalarını tespit etme noktasında mensur eserler kadar manzum eser ve poetikalara da bakmak çok önemlidir. Selçuk Çıkla, bu düşünceden yola çıkarak Tanzimat’tan sonra yazılan manzum poetik metinleri (şiirleri) esas aldığı çalışmasının önsözünde bu konudaki büyük eksikliği giderme amacını şöyle ifade etmektedir:

“Biz bu kitapta, sadece Türk şiirinin belli bir dönemine yön vermiş olan şairlerin Türk şiirinin meseleleri etrafında kaleme aldıkları kendi ‘şiir poetika’larını tespit etmeyi ve bu poetikaların o şairin bağlı olduğu sanat hareketinin içindeki yerini ve önemini ortaya koymayı amaçladık.”

Çalışma 1860-1960 yılları arasında yazılan poetik metinler üzerine hazırlanmıştır. Ancak 1950-1960 arasında ortaya çıkan Hisar Topluluğu’na ve İkinci Yeni’ye mensup şairlerin 1960 sonrasında kaleme aldıkları şiirler de çalışmada incelenmiştir. Eserde Şinasi’den başlayıp Hisar ve İkinci Yeni şairlerine kadar uzun bir süreçte ürün vermiş 147 şairin toplam 300 şiir kitabı titiz bir incelemeye tâbi tutulmuştur. Bazı şairlerin bütün şiir kitaplarının bir araya getirildiği “Bütün Şiirler” ve “Toplu Şiirler”deki kitaplar ayrı ayrı sayıldığında bu çalışmada yaklaşık 600 şiir kitabının incelendiği görülecektir. Selçuk Çıkla, şiir kitaplarının yanı sıra yüzlerce makale ve kaynak kitaptan da faydalanarak eserini tamamlamıştır.

Türk şiirine yön veren şairlerin bütün şiirleri okunarak oluşturulan bu çalışmada yazar, ele aldığı şiirleri uzun bir okuma ve düşünme süzgecinden geçirdikten sonra bu şiirlerin poetik nitelikli olup olmadığını ortaya koymuştur. Bir şairin yüzlerce şiirinin arasından hangisinin ya da hangilerinin poetik bir özelliğe sahip olduğunu tespit etmek kolay olmakla birlikte yazar, bu zorluğun üstesinden başarıyla gelmiştir. Ayrıca yazar, tespit ettiği poetik nitelikli şiirlerin hangi sanat veya şiir anlayışıyla ilgili olduğuna, bu poetik görüşlerin şairin sanatındaki yerine değinmiş ve ayrıca çoğu poetik şiiri belirli bir düzeyde tahlil de etmiştir.

Eserde, "Giriş"ten sonra yedi bölüm yer almaktadır. Her ana bölüm de kendi içinde birtakım alt başlıklara ayrılmıştır. Bu durum, yazarın ele almış olduğu konuyu ayrıntılarıyla incelediğini göstermektedir. Yazar, eserin "Giriş" bölümünde, 'Terimler-Kavramlar' ana başlığı altında çalışmanın temel problemi olan *manifesto* ve *poetika* terimleri üzerine yoğunlaşarak poetik bir metnin hangi özelliklere sahip olduğu konusuna değinmiştir. "Giriş" bölümünden sonra "Klasik Dönemde Şiirlere Yansıyan Poetik Görüşler" ana başlığını taşıyan birinci bölümde ise klasik dönemde yazılmış olan bazı şiirlerdeki poetik beyitler üzerine kısaca durulmuştur. "Yeni Türk Edebiyatında İlk Poetik Şiirler" ana başlığını taşıyan ikinci bölümde yeni Türk edebiyatında *poetika* teriminin hangi anlama geldiği ve bu dönemdeki ilk poetik şiirlere örnekler verilerek konu açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde Tanzimat şairlerinin poetik şiirleri ve Servet-i Fünun şiirine karşı yazılmış olan karşı-poetika örneklerine de yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan "Yeni Türk Edebiyatında 'Lisan', 'Kafiye', 'Vezin', 'Musiki' Konulu Poetik Şiirler" başlığı altında yeni Türk edebiyatında lisan, kafiye, vezin ve musiki konulu poetik şiirlerle hece-aruz tartışmaları etrafında yazılan poetik şiirlere yer verilmiştir. Kitabın dördüncü bölümünde ise "Şiirin Amacı Konusunda Yazılan Poetik Şiirler" ana başlığı altında üç alt başlık yer almaktadır. Bu bölümün birinci alt başlığında *şirde gaye* konusu ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. İkinci alt başlıkta *ferdî şiir* ve bu bağlamda yazılan poetik şiirlere, onların özelliklerine yer verilmiş, üçüncü alt baş-

lıkta ise *sosyal bir özellik arz eden poetik şiirler* konu edinilmiştir.

Kitabın "Şiirde Yeni Arayışlar: 'Yeni Şiir'in Poetik Şiirleri" başlığını taşıyan, yeni şiir anlayışı ve bu anlayış çerçevesinde yazılan poetik şiirlerin ele alındığı beşinci bölümünden sonra *saf şiir* arayışları çerçevesinde yazılan poetik şiirlerin incelenildiği ve *saf şiir* teriminin açıklandığı "Şiirde Yeni Arayışlar: 'Saf Şiir' Arayışı" başlıklı altıncı bölümüne geçilmektedir. Son olarak "Batı'dan Esinlenmeler Yoluyla Yazılan Poetik Şiirler" başlıklı yedinci bölümde ise Batı etkisinde yazılan poetik şiirlere ve bunların özelliklerine yer verilmiştir.

Kitabın yedinci bölümünü sırasıyla "Sonuç ve Teklifler", "Kaynakça" ve "Dizin" takip etmektedir. Kitapta "Sonuç ve Teklifler" önemli ve üzerinde durulması gereken bir bölümdür. Yazar bu bölümde elde ettiği sonuçlara bağlı olarak bazı değerlendirmeler yapmıştır. Ayrıca bu bölümün bir diğer özelliği ise, yazarın modern Türk edebiyatında çalışılması gereken, bugüne kadar büyük bir eksiklik teşkil eden konulara işaret ederek akademisyenlere yol gösteriyor olmasıdır. Bu teklifler dikkate alındığında Yeni Türk Edebiyatı bilim dalında çok sayıda orijinal çalışma konusunun araştırmacıları beklediği görülür. Selçuk Çıkkıl'nın bu eseri, çok kapsamlı bir kaynakçaya sahip olması açısından da önemlidir. Kitabın kaynakçasından da anlaşılacağı üzere yazar, disiplinli ve titiz bir bilim adamı olmanın gereğini eserine yansıtmıştır. Kitabın sonundaki "Dizin" bölümü araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacak bir niteliktedir. Çalışmanın dikkat çekici ve bir o kadar güzel olan bir başka özelliği ise kapak tasarımıdır. Okuyucular

kapak tasarımından bile eserde hangi konuların işlendiği konusunda bir fikir sahibi olabilmektedir.

Selçuk Çıkla'nın *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)* adlı bu kitabı Yeni Türk Edebiyatı sahasında önemli bir eksikliği gidermesi ve özellikle gelecekte şairler ve onların poetikaları üzerine çalışacaklara kaynaklık edecek olması açısından çok önemlidir. Ayrıca bu çalışmanın bir başka önemli özelliği de yazarın Osmanlı Türkçesi ile basılmış ve zor bulunan birçok esere ulaşarak bu ça-

lışmasını tamamlamış olmasıdır. Yazarın etkileyici üslubu ve kitabını oluştururken kullandığı zengin kaynaklarla eserin hazırlanışı sırasında harcadığı emek ortadadır. Sonuç olarak *manzum poetika* konusunun bir bütünlük içerisinde ilk defa böyle bir eserde geniş çaplı bir şekilde ele alınmış olması, yazarın çok sayıda orijinal tespitlerde bulunması ve Türk edebiyatı tarihinin yazımında önemli bir açığı kapatması bakımından bu kitap çok önemli bir kaynaktır.

Gaye Belkız Yeter*

Fatma Aliye'nin Eserlerinde Kadın Sorunu**

Tanzimat Devri Türk Edebiyatı'nın en önemli kadın yazarlarından biri olan; ancak günümüzde pek az kişi tarafından bilinen, okunan Fatma Aliye Hanım üzerine, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde dersler veren Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştı. Bu tez, Fatma Aliye Hanım'a ithafıyla yakın zamanda, Hilmi Yavuz'un da sunum yazısıyla yayımlandı: *Fatma Aliye'nin Eserlerinde Kadın Sorunu*. Bugün, Ahmet Midhat Efendi ile birlikte yazdığı *Hayal ve Hakikat* romanının yanında ilk romanı *Muhâdarât*'la tanınan Fatma Aliye Hanım'a ilgi devşirmek için Dr. Firdevs Cambaz'ın bu eseri bir vesile olacaktır.

Fatma Aliye Hanım'ın sadece edebiyat tarihimiz açısından değil eğitim, sosyoloji, kadın çalışmaları,

tarih ve hatta felsefe tarihimiz bakımından da ne kadar önemli bir isim olduğu dile getirilmeye çalışılan bu kitabın öncelikli hedefi "Tanzimat ile birlikte Osmanlı toplumunda tartışma konularından biri olan kadının ve kadın sorununun Fatma Aliye Hanım tarafından nasıl ele alındığı" olarak dile getirilir.

Kitap, Fatma Aliye'nin yıllardır feminist diye işaret edilmesine tepkiyle başlar. Yazar, Fatma Aliye Hanım'ın ilk Osmanlı feministi olarak nitelendirilmesini oldukça sorunlu bulur. Bunun ardından feminizmin tanımı, çeşitleri ve dünyadaki yaygınlığı üzerinde durup Fatma Aliye Hanım'ın bu kalıplardan hiçbirine dâhil olmadığını gösterir. Çünkü Fatma Aliye Hanım'ın kadın meseleleri karşısındaki çözüm önerileri genellikle İslam kaynaklıdır. Bu özellik

* Okutman, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

** Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak, *Fatma Aliye'nin Eserlerinde Kadın Sorunu*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, 192 s.